

دفن پنهانی؛ آخرین اعتراض حضرت فاطمه(س)

محل دفن پیکر حضرت فاطمه(س)، عامل القای سؤالی بزرگ درباره چرایی این وصیت است و این اقدام آخرین اعتراض سیاسی حضرت فاطمه(س) به شمار می‌رود.

محل دفن پیکر حضرت فاطمه(س)، عامل القای سؤالی بزرگ درباره چرایی این وصیت است و این اقدام آخرین اعتراض سیاسی حضرت فاطمه(س) به شمار می‌رود.

اکبر زراعتیان، مدیر علمی ساختاری پژوهشکده دانشنامه‌نگاری پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، در خصوص مولفه‌های زندگی حضرت فاطمه (س) گفت: اگر بخواهیم یکی از مهمترین مؤلفه‌های زندگانی بانوی بزرگ عالم حضرت فاطمه(س) را بررسی کنیم، به نظر می‌رسد سیره سیاسی آن حضرت یکی از این امور باشد. این بحث در جلد سوم دانشنامه فاطمی تالیف پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی تحت همین عنوان به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است. حضور و فعالیت‌های حضرت فاطمه(س) در امور سیاسی اساسی‌ترین نقش‌آفرینی ایشان در عرصه سیاست، اجتماع و فرهنگ جامعه اسلامی، در دوران کوتاه حیاتش پس از رحلت پیامبر بود. حیات کوتاه اما موثر حضرت فاطمه(س)

زراعتیان ادامه داد: آن زمان از پرمخاطره‌ترین دوران زندگی ایشان و از جمله سرنوشت‌سازترین مقاطع تاریخ اسلام بود. پیامبر در نخستین فرصت فراهم‌آمده پس از هجرت، و برای اجرای همه‌جانبه احکام و قوانین اسلام، حکومت اسلامی تشکیل داد و چون این مهم را منحصر به زمان خود نمی‌دانست، جانشینان خود را نیز معرفی نمود.

وی افزود: پس از رحلت ایشان و به‌رغم سفارش‌های مکررشان به جانشینی امام‌علی، دیگران به قدرت سیاسی رسیدند و مردم حمایت مؤثر خویش را از امام‌علی دریغ کردند. این مسئله و عوامل دیگر، موجب شد امیرمؤمنان از درگیری آشکار با دستگاه حکومت صرف‌نظر کند، اما اساسی‌ترین واکنش را حضرت فاطمه نشان داد. ایشان به‌عنوان یادگار پیامبر و کسی که بنا بر روایات شیعه، خشم و رضایش، معادل خشم و رضای خداوند و پیامبر بود، که پدر گرامیشان در حق او فرمود «ان الله يغضب لغضبک و یرضی لرضاک» با اعلام موضع صریح خود، در واقع موضع پیامبر و خداوند را در مخالفت با حاکمیت جدید سیاسی و اندیشه‌ها و اقدامات آن نشان داد و با مخاطبانانش اتمام حجت کرد. آن حضرت برای تبیین جایگاه حاکمیت در اسلام، الهی بودن منصب امامت، و اثبات شایسته نبودن مدعیان حکومت، اقدامات مهمی نمود.

وی ادامه داد: اقداماتی که در این مورد انجام دادند به نوعی در منظومه روشنگری عمومی قابل تفسیر است. حضرت فاطمه(س) برای مقابله با حرکت شتاب‌زده برخی صحابه در جریان سقیفه، برای به دست گرفتن خلافت، شبانه به همراه همسر و فرزندان، برای جلب حمایت مهاجر و انصار، به خانه آنان می‌رفت، که پاسخ مؤثری در پی نداشت.

زراعتیان تصریح کرد: پس از مصادره فدک، برای رویارویی جدی آن حضرت با نظام حاکم، زمینه مناسب فراهم شد. به‌تصریح منابع تاریخی، به‌ویژه منابع اهل‌سنت، فدک در زمان حیات پیامبر و بر اساس دستور الهی به اعطای حقوق نزدیکان (ذی‌القربی) به فاطمه واگذار، و ملک مسلم او شد، ولی دستگاه خلافت، به بهانه نفی ارث‌گذاری انبیاء، آن را مصادره کرد و با وجود دلایل منطقی و روشن آن حضرت، از بازگرداندن آن خودداری ورزید. حضرت فاطمه(س) اعتراض کرد و در مسجد به ایراد خطبه و روشنگری سیاسی پرداخت و تا پایان عمر کوتاهش با خلیفه سازش نکرد.

وی گفت: حرکت بعدی حضرت فاطمه در برابر جریان انحرافی خلافت، آشکار کردن ماتم و سوک و اشک، برای بیان نارضایی و خشم بود. ایشان از رحلت پیامبر اکرم عزادار بود و حوادث بعدی نیز بر اندوهشان افزود؛ حوادثی چون هجوم به خانه حضرت برای بیعت اجباری گرفتن از حضرت علی و گشودن اجباری در خانه و جراحت حضرت فاطمه و سقط فرزندش. در پی این رخدادها، گریه‌ها و شکوه‌های ایشان به طور معناداری شدت یافت. در لایه‌لای این شکوه‌ها، جملاتی از ایشان نقل شده که حاکی از نارضایی آن حضرت بود؛ نارضایتی‌ای که معادل نارضایی و خشم پیامبر خدا بود و از رویدادهای آن روز جامعه و خطر از دست رفتن دستاوردهای پیامبر اکرم و نادیده گرفتن وصایای ایشان است. این ناله‌ها به‌حدی بود که نگرانی دستگاه حاکم و اعتراض برخی از مردم را در پی داشت و حضرت را ناگزیر کرد روزها از شهر خارج شود و بیرون از مدینه، از جمله کنار مزار شهدای احد، به ابراز اندوه و شکوه بپردازد. واکنش جامعه آن روز به این گریه‌ها، روشن می‌سازد که مردم به‌خوبی متوجه معنای روشن اقدام آن حضرت شدند.

دفن پنهانی؛ آخرین اعتراض سیاسی حضرت فاطمه (س)
زراعتیان تصریح کرد: حضرت فاطمه (س) پس از گذران دوران محنت و جراحت، در بستر بیماری افتاد، اما از اعتراض دست برنداشت. لذا، هنگام عیادت زنان مدینه از حضرت، به شکوه از شوهران آنان پرداخت و آن مردان را نکوهش کرد. همچنین تقاضای ملاقات خلیفه و همراه او را، که برای دلجویی آمده بودند، رد کرد و فقط با خواست حضرت علی(ع) آن دو را به حضور پذیرفت و نارضایی خود را بیان داشت. آخرین تلاش هدفمند فاطمه(س)، وصیتش به حضرت علی(ع) بود. او وصیت کرد که شب هنگام دفن شود و مدفنش پنهان بماند. منابع روایی و تاریخی به دفن شبانه حضرت فاطمه و نبودن خلیفه در این مراسم تصریح کرده‌اند. این حرکت، واکنش‌هایی میان مردم آن زمان و حتی در دوره‌های بعد در پی داشت، به گونه‌ای که برخی علت آن را از امامان جویا می‌شدند.

وی در پایان گفت: تردید در محل قبر حضرت فاطمه، عامل القای سؤال بزرگ درباره چرایی این وصیت است و کسانی که در پی پاسخ‌اند، درمی‌یابند که او نمی‌خواست کسانی که در زمان حیاتش به وی ستم کردند و اسباب خشم و قهرش را – که برابر خشم و قهر خدا و پیامبرش بود – فراهم آورند، در تشییع جنازه‌اش حاضر شوند. آنان می‌خواستند با حضور در این مراسم، به آنچه روی داده بود، فیصله دهند.